

עוד על ' "חזון דניאל" כתעודה היסטורית וספרותית '

Author(s): ראובן בונפיל

Reviewed work(s):

Source: *Zion* / ציון, Vol. א (תשנ"א), pp. 87-90

Published by: [Historical Society of Israel/](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70037406>

Accessed: 04/12/2011 09:05

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion* /.

<http://www.jstor.org>

העדות והארות

עוד על 'חזון דניאל' כתעודה היסטורית וספרותית*

מאת ראובן בונפיל

לפני שנים אחדות הקדשתי מאמר לטקסט האפוקליפטי 'חזון דניאל' שפרסם בשעתו לוי גינצבורג ב'גנזי שעכטער' שלו.¹ בין היתר הצבעתי על הזיקה ההדוקה שבינו לבין טקסטים אפוקליפטיים יווניים דומים, שהיו נפוצים בעת שנתחבר (לפי דעתי: העשור השני של המאה ה''). בשעה שכתבתי את דברי אלה, נמצא קטע הגניזה האמור קטוע, וחלק ממנו אף לא ניתן היה לאתר בגנזי בית המדרש לרבנים שבני יורק, שבו נשמר השריד היקר הזה. במאמרי הבאתי תצלום של הקטע שהעמיד אז לרשותי מנהל ספריית בית המדרש, ועל פיו העליתי את אשר העליתי.² בינתיים נמצא הקטע החסר: הדף שוחזר וניתן כעת לעיין בו בשלימות. אני מביא כאן תצלום של עמוד א' וכן של עמוד ב' (הוא העמוד שפענחו בעייתי),³ שהואיל מנהל הספרייה של בית המדרש להעמיד לרשותי, ונוטל הזדמנות זאת כדי להוסיף הערות אחדות:

(א) בשורה 12 מתאשרת קריאתו של גינצבורג 'ובסלוני[...]' ונדחית השערת החלופית. ממילא הדרא קושיה לדוכתיה – מה עניין סלוניקי לכאן, אם אכן נקבל את דעתו של גינצבורג ונשלים 'ובסלוני[קי]'. השאלה נשארת אפוא פתוחה. מן הראוי להוסיף, שבכתיבת הסופר שלנו דומות מאוד האותיות סמ"ך וקו"ף זו לזו, כפי שאפשר להיווכח למשל מן התיבה 'ובסיקיליאן' בשורה 13. אם כן, שמא יש לקרוא 'ובקלוני[...]' ולחפש את הפיתרון בכיוון אחר?⁴

(ב) התיבה בשורה 13, שגינצבורג העתיקה 'ובארמ' ואילו אני השלמתי 'ובארמ[ניא]', יש ככל הנראה לקרוא אותה 'ובארמנופטר'. קריאה זו מקבילה במדויק לנוסח היווני המובא במאמרי על אתר,⁵ ודבר זה מוסיף חיזוק לראיות שהבאתי שם, שאכן סומך החזון העברי על אחד הטקסטים היווניים שהיו נפוצים בימים ההם, ובו היתה הגירסה Ἀρμενόπετρα.⁶

(ג) מן הצילום, שנעשה באור מיוחד, דומה שיש להסתפק אם הדף ששרד לנו אכן כולל את החזון

* הערה למאמרי שנתפרסם בציון, מד (תשל"ט; ספר זכרון ליצחק בער), עמ' 111–147.

1 ניוירוק תרפ"ח, א, עמ' 313–323. מספרי השורות להלן הם על פי גינצבורג.

2 ציון, שם, עמ' 117–118.

3 תצלום עמ' א של התעודה המשותזת ניתן גם בתוך: תריסר דפים מהגניזה הקהירית (קטלוג של תערוכת הגניזה בהיכל הספר שבמוזיאון ישראל ירושלים), בעריכת מ' ברושי, ירושלים 1984, עמ' 19.

4 יש להוסיף, שהאותיות נתעוותו במקצת בגלל מצבו הנוכחי של הקלף, וזהו בבחינת מעוות לא יוכל לתקון.

5 ראה: ציון, שם, עמ' 141.

Schechter, Geniza, f. 5a

Schechter, Geniza, f. 5b

בשלמותו. עניין זה תלוי בקריאת התיבה האחרונה, אם היא 'ואו' או 'ואז'. במקרה הראשון – קשה להלום את התיבה עצמה, ואפשר להציע לפרש בדוחק רב: ואו = וא"א = ונאמר אמן ואמן. ואולם, איני יודע אם אכן מתועד צירוף ראשי תיבות כזה במקום אחר. אם יש לקרוא 'ואז', ברור שהיה לטקסט שלנו המשך, וחבל על דאבדיו.

(ד) קריאת השורות האחרונות עדיין לא יצאה מכלל ספק, ואפילו אותיות אחדות שקריאתן נראתה לגינצבורג ודאית, אפשר שיש להסתפק בקריאתן. אני מציע כאן ניסיון קריאה נוסף של השורות הללו, מתוך תקווה שבין הקוראים ימצא מי שיראה בעיני רוחו ודימינו מה שנסתר ממני:

21	גרי הים בה[...]. ומבצריהם [לארץ יגיעו] אלא [...]. לארץ והוא בתוכה שיבואו
22	מפ[ר]שי ים להתאבל עליה ל[פני אמש עירינו הק...]. וכי זה ...ה אשר עשר ..
23	ממנה הולכים ובאים עם ספינות [ואומרי]ם זה לזה ה[א]ין זאת העיר שאמרנו כ[לי]ל[ת]
24	יופי מש[ו]ש כל [ה]ארץ ומאבלים עליה ימים [מ] ובימים ההם ינתן המלכות ברומי
25	[ו]ב[ס]ליאן אז יצאו רב [מתים ..]. והמוני הרואים אלופי ארץ שערים [ו]מגדלים
26	ומאטליאם [.....]און יש[...]. אז ימלוד מ[...]. רם ב[...]. ואו